Aapənʀəi alaçarazə.

Asubţroɲiḳaʀ ḳulıţüəra.

АЧАІ

Eiteigəeiţ Г. ЧḲADUA.

■ ■ ■

Apħənttəɿra.
Aqua. 1932 ş. Apsnə.

Aapənʀəi alaçarazə.

M. Г. Namцenkо.

Asubtropikaʀ kulıtuəra.

АЧАІ

Eiteigəeit Г. Чkadua.

Apħənttəɿra.

Aqua. 1932 ş. Apsnə.

Apsnə ASSR Apħənttəɣra akıəpxıərta „Lenin“ iəxıs zxəu.
Azakaz № 1650. Aţiraz 2000. Apliţ № 24-Б.

Ayai kulıţuəra.

Asoveţ Eidkəlaɣə iəkuəu aqajlar akər iraʒanə inərxueiţ ayai. Ayai iraʒanə iərjueiţ a‘Soveţ Eidkəla ayadaɣəi aganaxı eiharak Sibra-ħa iaxıaſtou adgıəlan.

Pasa ayai aɣəm ħəntkarrakua rqənɣ axıə axtənçanə akuən işaargoz.

Çabərgəuɲ, hahqnə aagaləx ɲlanţaciakua rəqaçara ialagəeiɣtei 40 şəkusa raqa çuoiţ, axa h‘xaɣə yai zənsa imayзanə akun iəşhamaz. Uajə haazkəulaz ayai ɲlanţaciakua rzərhara halagəeiţ.

Asoveţ ħəntkarra, ayai axıə axtənçanə aaxuara iaquçnə, aqanxaʒa rəbzazaſa aiomɣua iara adgıəlaɣə ayai ɲlanţaciakua rəqaçara rərtbaara iaɣəuɲ. Asoveţ Eidkəla iazxaşa ayai iara adgıəl aɣə lqaçaxoiţ.

Abrəi eipş auəsura xəla iazkəu auəsħarta iaxıзəuɲ „Чai Gruzia.“ „Чai Gruzia“ auəsura omomua ſtəxnə iamouɲ, aqanxaʒa ayai qaçara ialagaz irəcxəraaueiţ, iarɣioiţ ayai asovxozkuei akolxozkuei. 1925 şəkusazə hara ihaman zənsa 1.300 ga ayai, ubrəi aamta iarknə xu-şəkusa rəla ɣəc iqaçouɲ 14 nəzkı ga ayai ɲlanţacia. 1931 şəkusa rzə 22 nəzkı ga ayai qaça haman zənsa. Xu-şəkusaɣəi aɲlan açəxuɣanə 75 nəzkı ga ayai haurouɲ, nas auɲ hxaɣə ayai ihazxoua ianəqalaua, uəsqan aɣəm ħəntkariakua rəqnəɣ ayai aahxoua hqalom.

Anxaʒa daara rguə akuknə iaɣəuɲ ayai qaçara. Uərt iərdərueiţ ayai qaçara afeida dəu şalou, iəzban akuzar asoveţ myə iərnatoiţ, apara apsaxɣ, ayai ajla, agranom cxəraara, ubas agərt rəlagıə irəcxəraaueiţ.

Asovxozkua rɸə ayai dgıəl iasəmşa aizhara iaɸəuɲ-ɸəc eiɸkaau ayai sovxozkua hara imaɥəmkua ihamouɲ zkıə-zkıə gekʇarla ayai qazçakuoua. Art reipş anxara tbaakua kər ixuarta dəunə iəqouɲ, r'uəsuragıə iaha imanʇalaxoiʇ. Uajraanɜa məxuɸa macarala iəqahçoz auauəsəuʇkua maſənalaʇəi auəsəuaraxı iiasuoiʇ, adgıəl rʇəgakua raɲaɜanə iəqouɲ. Maſənala auəsəurazə eiha imanʇalouɲ axazə nxara ssakua iəqaknou kolxozla reidkəlara.

Akolxoz tbaakua rərɸiara alouɲ hara anxaraʇ akulıʇuəra ɸəckua radgıəl təpkua zlahartbaaua.

Ayai-kər şəkusa zxəzgaua çəiaauɲ, aɜən abomə kapsaɜom. Ayai zəqarçaua abomə iaɸalaua azouɲ.

Ayai bomə ayai fabrikaɸə idərmazeiuoiʇ, iərşnə ajrada uaha akə ataxəmkua.

Ayai iadgıəlnə iəpxıaɜouɲ apxarra xəqou Amragəlaraxıʇ aʇəlakua, uaaʇəi aʇəlaakua kər aaçueiʇ ayai kulıʇuəra rnaɲə arknə irəmoiʇtei. Ayai kulıʇuəra eiharak iəɸianə iəqouɲ Kıiʇai ʇəlan, laɲonia, ləndia, Çeilanʇəi adgıəl bɲaxaɸəi lavei.

Hahɸə ayai dgıəlʰa iəpxıaɜouɲ Kərtʇəla amrataʰartaʇəi agan, Aqaristanəi, Apsnəi. abart adgıəlkua rəqnə iəqouɲ ɜəngıə pxəngıə apxarra bzəianə, aɲaakəragıə iəqouɲ ayai iataxxaşa. Asoveʇ eidkəla aʰəntkarraɸə daɸaqara məcxuə iəxıtouɲ, ayai kulıʇuəra ua egıazəɥhauam. H'soveʇ ʇəlaɸə abas apxarra xəqou adgıəlkua iərəſtouɲ asovəʇʇ subʇroɲikaʇ adgıəlkua-ʰa, iara abrəi aipş apxarra xəqou adgıəl aɸə ada daɸa dgıəlk aɸə izəqamlaua (imomacoua) açiaakua irəſtouɲ asubʇroɲikaʇ çiaakuaʰa. Uəs anakuxa ayaigıə isubʇroɲikaʇ çəiaauɲ.

Ayai qaloiʇ adgıəl qapſəraɸə. Arəi eips adgıəl qapſ daɸaqara axıʰaʰara axəqou aqgıəlkuarɸə iubaɜom.

Abas idgıəl qapſəranə apxarra məcxuə iaxəqou, aɜən açaa xəqamlaua araionkua rɸə məcxu iəbzəiaxoiʇ ayai.

Anxaɲa ibzəianə irdərueiʇ aomdara dgıəl qapſəraɸə aqəkurei şɸeimxaua, iara uəbrəi azouɲ abart haomdara tbaa dəukua atərasəi amoməi eiləsnə iəbnaxa izənou, uaʇəi adgıəl uayə dalakıəsuam aqabaa iapsam, aura maɥ aanaſtueiʇ-ʰa. Ari eipş aomdara təpkua hara imaɥəmkua ihamouɲ. Asoveʇ ʰəntkarra abrəi eipş adgıəlkuarɸə ayai qaçara apſnagəeiʇ.

Ayai qaçaxoiʇ uajraanɜa aomdarakua-ʰa izzahʰoz anxaɲa akə axəlarəmçaɜoz adgıəlkua rɸə.

Ayai—anxayə afeida dəu iəztaua kulıʇuərouɲ.

Ayai kulıʇuəra aqaçara afeida dəu aſtəxrazə, aɲlanʇaciaɸə maſənala iəqalarouɲ auəsıra. Axazə nxarra ssakua maſənala auəsəura rəlşom, anxayə ixazə macara ayai qaçaga amaſəna izaaxuom malla, nasgıə uəi amaſəna ialşaua ala ixə izarxuom.

Maſənala auəsuraqnə zegıə reiha eioməouɲ, imanʰalouɲ, afeida dəu alouɲ anxaɲa kolxoz hasabla rɸeidkəlara.

Asoveʇ ʰəntkarra akət-nxarra uəs ubas omomuala aɸaznakəiʇ iaarlasnə Evroɲaʇəi aʇəlakuei Amerikəei aura eiha iaxəqaloua, anxarra maſənala iaɸkuou irəxıɜaraʇa iagırapəsraʇa.

Ubrəi aqənʇ hara ithaɲlarouɲ iraɲaɜanə anərxagaʇ maſəna maʇaxukua. Iəçagı iraɲahʇərouɲ adgıəl rʇəga uac.

Hara iəçagı imarianə, imanʰalanə aura iazharhaueiʇ. Aʰəntkarra anxaɲa rzə acxəraara dəu qanaçoiʇ,

anərxaga maſənakua xu-mariala axu aɬarazgıə aʒara rətanə akolxozkıa iərzərşoiţ, irərtoiţ adgıəl uacəi ajlei, paralagıə maɸalagıə acxəraara rəgrəɳʒom. Abas asoveţ ɦəntkarra akolxozkua acxəraara bzia rnatoiţ.

Ayai eiharak ibzianə iaaʒoiţ adgəl qapſəraɸə, xəxı adgıəl rɳəra zkuəu ayai ſaɳə bzəianə iarоıacoiţ. Ayai eiha bzəia iaboiţ adgıəl xuadarakua. Arxa dgıəl, aʒə axaçaɬaua adgıəl ayai izəоıacom ɸeila, zənʒa iyargıə qa-loiţ.

Axa ayai zənʒa axuada knaharakua rɸə iəqauçargıə qalom, adgıəl akua iaẓẓoiţ, uəs iəqou adgıəl knaharaɸə maſənala auəsura zəqalom, ua amaſəna zaɸagəlom azə.

Znə-zənla ayai dgıəl analrəpşaaua atəras əkugəlazar adgıəl ayai azə iəbziaxoiţ rɦoiţ, axa agranom daxuarpşəzar eiha eiоıınə igueitoiţ.

Ayai dgıəls ɦa ialəxxarouɳ, aʒən apşei açaai iaɟəxıɣanə iaxəqou, apxənɬəi apşa-yagıə ayai iapərxagouɳ axa.

Ayai bzəia iaboiţ apxarrei aɟaakərei.

Ahaua-ba ayai azə ipərxagouɳ. Ayai ſaɳə (100 şəkusa rqənʒa aura aanaſtua) kər şəkusa nəzçua çiaauɳ, ubrəi aqrəɬ ayai ɳlanţaciazə adgıəl aləpşaaran daara aguatara bzəia ataxəuɳ. Adgıəl zeipşrou, ahaua şanaalaua, apxarra ʒəngıə pxəngıə işouşa, ubas zegı rəla zaa hasab azəunə nas ouɳ auəsura ianalagaşa. Adgıəl ckıa ialəmpşaakua ayai qaçara iɬartou uəsəuɳ. izdəruada ua ayai zəqamlozar iəqarçaz zegı pxastaxoiţ.

Adgıəl nalrəpşaalakı arəckıara ialagoiţ, ua iəkugəlou açlakua rſaɳə adackuagıə arganə iəçjanə ikaɟɬəuɳ.

Ayai ɳlanţaciaɸə açla alagəlamzarouɳ, maɬaxuəs, mɸəs ibziou açlakua rxə iadərxuoiţ. Aguam-sam rbəluoiţ, axa qarak iraɟanə eizganə irəmblərouɳ, izban akuzar qarak iraɟanə ianəubəl çaqa adgıəlgıə acabəluoiţ, uaſtan iəbləu adgıəl aqnə ayai zəbzəiaxom.

Ayai dgıəl auəsurazə imazeinə ipxıaʒaxoiţ, açla əkugəlamkua irəckıanə iəqou.

Ayai, adgıəl naarakua bzəia iaboiţ, ubrəi aqənɬ ayai ɳlanţacia eiharak ubas iəqou adgıəlkua rɸə iqalarouɳ, axa ianərzua akua auazar iaməẓẓaraɬ, zənʒa aɸənaaraɸə iqamlarouɳ.

Ayai dgıəl neipənkəlanə iərzuoiţ, ayar cartakua işazəmanɬalaxoua aipş iavgaua.

Ayai dgıəl kər inaaranə (iahɦaɳ 30 gradus) iəqazar eipənkəlanə izɬʒam, uəsqan ţranşeiala iəzɬxoiţ, ţranşei ɦasabla izəu adgıəl ayar iagaɳ-ɦa iɬartaxom. Tranşei ɦasabla adgıəl iəzɬəu aqnə açla ſaɳə əçərxʒom adgıəl iaxəkuɦɦo iəkupərqoiţ. Aţranşei şəqarçoua aɬə uaſtan iahɦaɳ.

Adgıəl ərmazeira aqənʒa zaa iguataɬəuɳ amya şalgaxaua, aynə rgəlaɬəzar iaxərgəlaɬxo atəp. Nas iguarioiţ ayar şcaşa, ayar azə iɬartamkua aţerraskua şəqaçaxaşa.

Ayar xəeizo azrakua işiaşou xlançə iɑəkuçamzarouɳ akumzar ayar eizga amyra amanə iancoua adgıəl tnazaauoiţ məcxuə. Ayar cartakua, aʒə amy amouraɬa anaara ganxa iavgazarouɳ.

Ayar cartakua nalərgaua amaſəna aneirta manɬalaxaraɬə ubas zaa iguatanə ialərgarouɳ.

Aʒə zlacaşa azrakua nəqarçalakı, nas ialagoiţ adgıəl azra.

Ayai aʃaɲə·daçkua meʈrakəi-bzakəi rqənɜa. (1½ m.) luanʈə adgıəl iəçaloiʈ aqənʈ, ayai dgıəl zxarouɲ 45 sanʈ. rqənɜa luanʈə. Ayai dgıəl azra qaloiʈ naɲəla, zəgala, axa eiha eioməuɲ ʈrakʈorla, auəsura eiha iərlasnə imarianə iqaloiʈ. Anəʔ aarɦnə akumkua iərguɜanə eilapsanə iəqalarouɲ. Adgıəl iəzəu ayalʈ axıʃʈxoiʈ, adackuei axaɦəi ahasa-masei əkurəckıaaʈəuɲ. Adgıəl anaara (iahɦaɲ 10 gradusk ireihanə iəqazar) ayar azə məcxuə iɬartanə iəqazar ineiuəznə iərzuam. As anakuxa adgıəl zʈxoiʈ ʈranşei hasabla.

Hara xəxı iahɦeiʈ ʈranşei hasabla iəzʈəu adgıəl açla adgıəl iaxəkuɦho ipərqoiʈ eizaknə irzuam-ɦa.

Ʈranşei hasabla adgıəl nəqaçaxa aura bzəia aazəʃtua xəxıʈ adgıəl əɜɜom, aɜə iazəmgaua iqaloiʈ, zegıə ayai çiaa aʃaɲə iazaaiguaxoiʈ. Pasa işahɦaz eips ʈranşei hasabla adgıəl ndərmazeiua ayar cartakua iəbzəianə iavərgarouɲ zaanaça. Ialgaxoua ayar carta akanavakua rətbaara 35 sanʈ. aluanəʈə 60-70 sanʈ. qara-qara 1 meʈr aqənɜa iqauçargıə qaloiʈ.

Abrəi aips azra anəʔ abzəiarakua amgaracə, inalk yalknə azraʈə iqarçoiʈ atəzaarakua, aluanəʈə 25 sanʈ. rqənɜa atəzaai atəzaai irəbʃazarouɲ 10-15 meʈra. As atəzaarakua iəqaçou rəqnə itaxoıʈ ayar iamanə icaua anəʔ.

Akua nəxgalakı aʃtaxı, atəzaarakua rʈə itaxaz anəʔ təxnə ayai axəlou iəkurəpsoiʈ.

Ʈranşei qaçaxarouɲ anaara aganaxı·ala, anəʔ bzəiarakua xəxı iəqazarouɲ.

Aʈranşeikua şəqalaşaʈəi uzərboua aʇaoɯarakua aludoiʈ, „ʈreugolınik“ (x-kuakıtak zmou iara aguataga) ala, Aʈranşeikua akəi-akəi irbʃazaruɲ 2 idərknə 2½ meʈr rqənɜa. Şaqa inaarou aips ubas aʈranşeikua eiha eiʃəxarazarouɲ.

Aʈranşeikua şəqalaşaʈəi aʇaoɯarakua nalərdalakı nas aʈranşeikua rəzra ialagoiʈ xəxı iarknə, auəsəura qaloiʈ çarkanʈla, lomla, azəgala, aixala. Aʈranşei atbaara 35 sanʈ. xəxı, aça 18-20 sanʈ. luanəʈə 50 sanʈ.

Aʈranşei anərzua xəxı anəʔ bziarakua çaqa iaçamxaraʈa ubas iguataua izʈəuɲ.

Aʈranşəikua ayar carta azrakua raxı maʊk axənaarakua rəmazarcuɲ, aʈranşeiakuarʈə ayar-ɜə əkumxaracə.

Aʈranşei anaara 1 sanʈ. amazarouɲ meʈrk auraqnə. Aʈranşei anəzxalakı eiceipşnə anəʔ bziarakua xəxı iakupsazarouɲ. Aʈranşeiakua abas ala iəzkuou uaxırəxuapşua amarduan eips iqaloiʈ eiceipşnə itapqa-tapqanə.

Aʈranşeikua maxuʈa uəsualouɲ işəqarçoua, maʃənala aʈranşei uzəzuom, iamanʔalam.

Nas aʈranşei azra ianalagaua aamtazə xəmpada ayai aʈə zdərua agranom, ma aʇexnik dəqazaruɲ, uəi daxuamərpşəkua uəs izʈəm.

Ayai ilarçoiʈ, ma eitarhauoiʈ. Ianəlauçoua, ma ianeitouhaua zaanaç iɬanə iguoutoiʈ iaxəqauçoua atəpkua. Aʈranşei agutanə iakuʔarouɲ ayai aʃaɲə. Ayai ajla aluanʈə 4 sanʈ. iəçaçaʈəuɲ, ilauçaua irəbʃazarouɲ akəi-akəi meʈra bzak. Alaçarta təpkua rʈə itapsaʈxoiʈ xpa-xpa ayai rəc jla.

Ayai aitahaʈgıə ubrəi aqara abʃaçanə auɲ işeitarhaua.

Ayai aitahara, alaçara qaloiʈ aapən zaanaç, mamzargıə aura tagalan zaanaç iəçagı apxarra şəqou.

Aɥai alaçara işaɸəu iaxəlarçoua iaḳurşanə anəɫ ḳuahaꝑəuɲ, nas iraɫaꝑxoiţ.

Aɥai qaçarta aɲlanţaciakua esəmşa eiha-eiha maſənala auəsura iazḳəuɲ, ubrəi aqnəꝑ aţranşei aqnə iguatazarouɲ auəsəura zlamanɫalaxaşa, aḳuatan, aḳulıţivaţor, alaçaga, arəckıga, amaſənakua aɥai axıəlou irbɿəsraꝑa. Eiha eiɷınə iəpxıaʒouɲ aɥai ſaɲḳua eiziaşanə rəqaçara, riadnə aitahara.

Ariadəi ariadəi irəbɿazarouɲ urəlaꝑəi atbaara 1,75 meţra. Arəi aqara abɿara dgıəl anəqala maſənala ua auəsura daara iamanɫalaxoiţ.

Aɥai aitaharta riadnə aqaçara şaɫala tella iqaloiţ, axa maſənala aqaçara eiha eiɷəuɲ, iərlas əngıə iqaloiţ

Maſəna laçagala aɥai nəlouçaua, alaçaga maſəna əkuərgəloiţ uara işəutaxəu, atbaara şaqa utaxəu abɿauçoiţ ariadkua rəbɿara.

Aɥai jlakua eizərgoiţ zaa ialḳaanə aɥai jlasə-ħa ialəxnə irəmakuou aɥai çiaakua rqənꝑ uərt aɥai çiaakua ajla macara iazḳəuɲ, abɷnə rɸərxʒom.

Aɥai jla aɸəxra qaloiţ senţiabr mza anɿamta iarḳnə deḳabr mza aqənʒa.

Iara ubrə aamta iarḳnə alaçaragıə qaloiţ.

Aʒən aɥai jla açaa iagaɲ-ħa iɫartaʒam. Aitahara iara azə aamta ianaxəpaxa iɫartouɲ, iahħaɲ aɲrelı mzanʒa ianənxa iɫartouɲ, izban aḳuzar aaryara məcxuə iapərxagouɲ aqənꝑ, ajlagıə bɿəsər qaloiţ.

Geḳţarḳ adgıəl iagoiţ 50 ḳgr. aɥai jla, ţranşeila iəqaçou adgıəl iagoiţ 40 ḳgr.

Aɥai qazçaua ajla rnatoiţ „Чai gruzia" aḳcioner guəp. Ajla xəlauçaua adgıəl ərguʒanə auac amazarouɲ.

Aɥai ſaɲə adackua ibzəianə ianɷnaca iargıə iərlasnə eizhaueiţ, aaryaragıə iaɿɫaua izəqalom.

Aɥai nəlouça rapxıaʒaꝑəi aşəḳusan uəi aqara auəsuꝑ amam, uəsqan zegıreiha ahasḳıən iəqaloua aɥai iapərxagamxaraꝑa arəckıarouɲ uəsəs iəqou, ubrəi aqənꝑ aɥai raɫam ḳuan inəmxarouɲ.

Ahasḳıən dəuzar irxnə iara ua inəɿꝑəuɲ, izban aḳuzar ahasḳıən rxnə ua iəkuəɿəzar adgıəl arɿaaḳuoiţ, aɥai aaryara apərxagamxaraꝑa iaxıɥoiţ. Aɥai nəlauça iara uəi adgıəl aqnə aquəd laçara daara ibziouɲ. Aquəd; aſamxə quəd, axa aquəd asoia, iarbanzaalaḳı iəqouçalaḳı adgıəl aruacueiţ, azoţ raɿanə iqanaçoiţ abgıəl aɸə, aɥai azə azoţ zegıə ireiɷnəu faꝑ bzəiouɲ. Aɥai xəlou adgıəl aɸə rapxıaʒaɸəi aşkus iarḳnə ubas aquəd laçara uanalaga adgıəl aɥai azə ibzəiaʒanə imazeixoiţ, aɥai iataxxaşa afaꝑ adgıəl iagəmxaḳua iouoiţ, aɥaigıə iərlasnə eizhaueiţ, aura bzəia aanaſtuoiţ.

Aquəd larçoiţ aɥai dgıəl aɸə alaçaga maſənala, ariadkua rəbɿara.

Aɥai raɫarazə iuəsuəga manɫalouɲ—aḳulţivaţor, naɲəla araɫara açḳıəs pſənꝑ xunꝑ rəla eiha iarlasuoiţ.

Aɥai ɲlantacia yə-şəḳusa anaxəçlaḳı apxən yənꝑ xənꝑ iraɫaꝑxoiţ ḳulţivaţorla, ahasḳıən axəmɿaracə.

Aʒən açaa ɿgıakua nəiaslaḳı aſtaxı aɥai aſəɿra axkua xɿaꝑxoiţ eiharaḳəmxaracə, ilaqunə aɥai aɸartbaauoiţ. Aɥai ſaɲə iaxəlçua amaxukua xəxı eiceiqaranə ixɿazarouɲ, aɥai bɷnə aɸəxra naɲəla açḳıəs maſənala ilasəuɲ aqənꝑ maſənala ianɸərxua axəɿkuakua eiqaranə eicəxɿozarouɲ, ubas iɸərxua aɥaigıə sorţla eipşxoiţ.

Aɥai nəlarça adərya şəkusa iarḳnə aɥai dgıəl arɿəga uac artoiţ, aɥai çiaa iaxuaşa: azoţ, fosforəi, ḳali. Araꝑəi

habgıəlkua rҧə ayai iəqouçoua eiharak iərtaxəu azoţ ouɲ, axa axpagıə eilazar eiha eioməuɲ. Adgıəl rţəgas iaha iataxəu aguatarazə aţexnik daxuardşəzarouɲ. Ayai xəlou adgıəl arţəga atara daara ibzəiouɲ, rapxıaɜa ayai 50 ɲroc. aqənɜa iacçanə aura aanaſtuoiţ, aynҧraan arţəra pasa aasta yənҧ rəla eihanə aura aanaſtuoiţ.

Arţəga uac iərlasnə abgıəl ialaloiţ.

Arţəga uac karəpsoiţ aapən, ayai ſaɲə iakurşanə iavapsaxarouɲ, nas ҧagala adgəl ialaraîaҧxoiţ. Auac anaulakı aſtaxı yə-myəbţ rəla ayai iəbzianə aҧaitanakuoiţ. 1930 şəkusa rzə Чakvaҧəi ayai kulıţuəra apəîaga stancia akolxoz ialaz anxaɟa r'ɥai dgıəlkua rҧə apəîarazə iqarçeiţ arţəga uac, uəi aşəkusan uərt akalxozkua r'ɥai ɲlanţacia iaanaſtəiţ aura pasa aasta 50 ɲroc. rəla eihanə, anxaɟagıə afeida dəu alərxəiţ.

Ayai zəzhara eikuҧanə iəqou esəşəkusa iəzlaҧəuɲ, adgıəl kuahanə iqamlarazə, adgıəl aarĥinə iqarçoiţ, xəxıҧəi ahaskıən anəî çaqa iaçabaarazə.

Ayai bomə ҧəxҧəs ibzəiaxarazə aſəţra aukua xərəţţoiţ. As ayai ſəţrakua aɜən ouɲ ianxərţţoua, axa açiaa apərxagamxaraҧa iqalarouɲ. Ayai ſaɲə iadəpşalou anəî kuahamzarouɲ. Ayai ialou amaxu yakua, aməxu məcxu ialou zegı alpqanə ikapsaҧəuɲ. Aməxukua iomoanə ianəqala amraxuagəei ahauei ibzəianə iroueiţ. Ayai çiaa zənɜa ilarquɜanə ixţaҧəm aməxukua, ilarqunə zməxkua xţou ayai çəiaa iaarlasnə iajuoiţ.

Aməxu xəţţaraxkua ua adgıəl aҧə izҧəuɲ, eilabaar auaçra auoiţ.

Ayai çəiaa pſə-şəkusa anaxəçlakı nas abomə ҧəxra qaloiţ. Ayai bomə ҧəxra daara auəs dəu ataxəuɲ.

Ayai ianaamtou iraîa, irəckıa, iataxəu iaga uҧakurîanə iqouçargıə kunagala (işataxəu) ianuzҧəmx iəqauçaz zagı pxastouɲ, aura bzəia uzalxuam.

Ayai bomə, ſəţra cəpxıaɜa aɟkuanҧəi xpa-xpa boməc amərxuoiţ apətquər arganə. Xə-bomək zmou aſəţra, kunagala abomə ҧəxraan xə-bomək amərxuoiţ yba nrəɲuoiţ. Uaſtan, iaanxaz daryagıəx aſəţra axəlçuoiţ iara uəigıə xə-bomək apuţqur arganə iҧərxuoiţ, anaysgıə iҧəxҧxoiţ ubas.

Abomə ҧəxra lassə-lassəla iqalarouɲ. Aſəţra ҧəckua eiceipşnə izxəliaauam, aamtak azə eiqaranə izxəlçuam, ubrəi aqnəҧ aſəţra ҧəc zaa aizhara ialagaz fbabţba bomək aҧalaanɜa ianҧəumx aura raɟa azaaſtuam, iaanaſtranə iəqaz zaa iҧəxəmxeiţ azə ua ipxastaxoiţ. Ubrəi aqənҧ abomə ҧəxra zaanaç ialagarouɲ, aamta iaxmərpakua.

Abomə ҧəxraan aſəţra daguakua nəţlaҧəm, aſəţra dagua zəxıɜəu aɟəţra aɟkuan apuţqur zmam ouɲ. As iəqou aməxukua iərlasnə irəzhauam, aura bzəia rzaaſtuam, nasgıə ayai sorţ bţərxuoiţ.

Aſəţra daguakua aɟkuanҧəi (xəxıҧəi) rəbomkua aməxҧəuɲ, uaſtan iərlasnə aſəţra ҧəc axəlçueiţ.

Aſəţra ҧəckua rqənҧ abomə ҧəxra iəçarəu abahya mərkaţəlla iaha imanîalouɲ, çaqa abomə ztapsaua aaţa açaknahazarouɲ, abomə iҧərxua quaquamxarouɲ. Amərkaţəl eskənagıə ichaua iəqazarouɲ, Abomə ҧəxraan ahaskıən acəmcarouɲ, ahaskıən acnə ayai fabrikaҧə ianca ua ahaskıənəi iarei eilaguanə iqaloiţ ayai sorţ bţəsueiţ. Eizgou abomə raɟak aamta inəţҧəm apılanţaciaҧə, qarak eikuţnə iqamlarouɲ, eilaşnə eilabaauoiţ. Saqa

iərlasnə ayai bonıə afabrikaxı inagaxoua ubrəi aqara eiha eionıxoiţ afabrika itəçua ayai sorţla. Afabrikaɸə bonıə iara iazkəu aſtaçarta aqnə iqarçoiţ, ionıonanə iəkurəpsoiţ, eiladərţəiuoiţ, (eiladərħuoiţ) maſənala.

Eilarţəinə iəqaçou ayai bonıə 3-4 saat aiaſyik aqnə inrəɂuoiţ mayk eilaşracə. Ua ayai bonıə ayai fyə axəłłoua iaaqaloiţ. eilaşəu ayai bonıə apeykaɸə hauala idəryoiţ, ayai eikuaɂa alərxuoiţ.

Uaſtan sorţla eiləxnə iqarçoiţ. Ayai atəira ialagaanza znə pətraamtak inərkəloiţ iara iazeionıəuɲ azə, uaſtan ɲaykanə iqaçanə irtəiuoiţ, rxə iadərxuoiţ.

Hara zegıə iaabaxıou, iaajua ayai eikuaɂa, ada iəqouɲ dəryagıəx ayai eiaɂa, eiharak Turkeştan iərjua. Arəi ayai, ayai aikuaɂa eipş ouɲ işdərmazeiua, axa ayai bonıə eiladərşuam azouɲ izeipşəmxo. H'soveţ Eidkəlaɸ, pasa iqarçoməzţ ayai eiaɂa.

Iəqouɲ dəryagıəx ionuonuanə eilaçou ayai—aikuaɂei aiaɂei, Ayai eilacala eikuaɂa, ayai eikuaɂa nərsorţua iaɉkapsoua axuaşakua aɉənxakua irələrxuoiţ.

Arəi ayai, ayai aikuaɂa eipş ɂqıouɲ agıamagıə şamou. Ayai iaɂa eilacala (akıərməţ yai-ħa iaſtouɲ) ayai bonıə ialərxuoiţ, abonıə eilacalanə iqarçoiţ, arəi eipş ayai, aɲərɲələi asaləei alaçanə irşnə irjuoiţ. Asoveţ Eidkəlaɸə arəi eipş ayai jɲayək irjuoiţ.

Pasaɸəi aamtazə arəi eipş ayai aɸəm ħəntkarrakua rqənɸ iaargon, axıə axtnərçon, axa uajə h'soveţ Eidkəlaɸgıə arəi ayai aqaçara ialagəeiţ.

Ayai ɲlanţacia aura bzia aanaſtərc ztaxəu iapxıarouɲ ayai iataxəu aɸə zħaua aɬqukua, irzəɜəryərouɲ

ayai agranoməi aţexnikəi, ubart işərħaua auəs azəruroup.

Ayai asorţ bzəianə aqaçara aɲlanţaciaɸə işataxəu aipş afabrikaɸgıə iataxəuɲ.

Iəraɬam, adgıəl kuahanə, afac aliaanə ianəqala uəi aɲlanţacia sorţla ibziou ayai azaaſtuam, iaanaſtuagıə mayxoiţ.

Hara pasa iahħeiţ ayai ɲlanţaciaɸə maſənala auəsuraxı haiasueiţ·ħa.

Iaarlasnə ayai ɲlanţaciakua rqnə iɉərçəşţ aţrakţor xuəɂkua, akuatangıə akulıţivaţorgıə irəxuaşa, adgıəl zərpsəlaua auac əkuzəpsaua, ajla kazəpsaua, abonıə ezəzgaua, ayai çiaa zrəckıaua amaſənakua. Aţrakţorəi egıərt amaſənakuei auəsura dərlasuoiţ, imariangıə iapsaxoiţ, hargıə aɲlanţacia aqənɸ afeida raɉa hauo hqaloiţ.

Axa art amaſənakua rəla auəsura anxara tbaakua rɸouɲ iaxəmanɬalou. Axazə nxayə iəlşom asqaɸəi maſənakua raaxuara, nasgıə iara izə iſeidaxom, uərt amaſənakua, irəlşoua aqara auəs izaruam azə. Ubrəi aqnəɸ anxaɉa rɸeidərkəlarouɲ kolxoz hasabla. Nas ouɲ ayai uəsura dara rzə iuəs marianə ianəqalaua.

Amaſəna, adgıəl rɉra, ubas agıərtgıə zegıə bziaxoiţ anaɲə bzəia aqnə. Amaſəna iataxəu, işnəqugaɸəu, anxarazə izlaxuarɬaxaşa zegıə ckıa adərra ataxəuɲ. Adgiəl arţəga aztoua idəruozarouɲ, ubrəi arţəga ua izaito, adgıəl iagəu, ayai çiaa adgıəl ialxnə eiha faɸəs iataxəu.

Artkua zegıə rdərrazə agrouoməi aţexnikəi razçaara eskıəngıə ibzəiouɲ.

Anxaɉa rzə (alekcia) aɉajarakua iəqarçakuo rɸə rzəɜəryra bzia ataxəuɲ. Agranomɉa r'guəɲ auəsuraɸə

aҧalarxura, asoaviaxıəm aiayeika aqnə auəsura, ubas egıərtgıə. Abartkua rnays ayai şəqaçaҭəu aҧə zhoua aɬqukua ɨrəpxıalarouɲ.

Ayai aҧə zhoua aɬqukua təçxeiţ imayəmkua. Uərt eiharak anxaʒa rzouɲ iəztəʒəu, irənkuou reilkaara marioup. Ayai şəqaçaҭəu, anaɲə iataxəu—ubas zegıə rҧə.

Abartkua kunagala ianəmyapgaxalakı ubasqan ðuɲ ayai ɲlanţacia aqənҭ aura bzia nəɬtəçua. Anxara iəbzəianə aɬakurgəlara ouɲ aura bzia aazəɬtua.

Ozurget, Чakva, Ƶərgıət iəqouɲ ayai iazkəu apəɬaga stanciakua, art apəɬaga stanciakua ayai kulıţuəra aqaçara eiha işeioıxaşa, işəmariaxaşa açara iaҧəuɲ.

Art astanciakua rҧə iəqouɲ uayə dəzxuapşəşa, iibaşa imayəmkua, uərt zegıə ibaҭəuɲ, ibzəiangıə içaҭəuɲ, iibaz iiçaz uaɬtan anxarra arҧiaraҧə ixə iaiərxuaracə.

1216

Ахч 15 к.

621.

Чайная культура